

PLURALISM VALORIC ȘI COMUNICARE ÎN CULTURĂ ÎN LUMEA DE AZI

VALORICAL PLURALISM AND TODAY'S CULTURAL COMMUNICATION

Acad. prof. dr. ALEXANDRU BOBOC,
*Facultatea de Filosofie,
Universitatea București*

Abstract: *Redimensioning the horizon of life, the moral regeneration remains structurally related to the situating in the truth and in the horizon of the conscience of values. Certainly, the crises in which we are produces righteously, confusion and anxiety, phenomena of superficiality or not marginality. Finding again what is authentic has to be possible, though! But this first of all, through culture, promoting the taste for values. In any world found in a search for a new sense of life there is a place for those who are and for those will come from now on!*

Key words: *truth, knowledge of values, knowledge, culture.*

1. Poziția solară a adevărului în structura orizontului ideatic al ființării umane produce o dedublare semnificativă, în însuși comportamentul acesteia, între conștiința obiectului și conștiința de sine, prin care ceea ce este «adevărat» vine numai împreună cu efortul de dobândire a lui. Căci în această situație este vorba de ceva mai mult decât de o chestiune de cunoaștere. Conștiința are în genere în ea determinarea momentului cunoașterii; „în același timp, pentru conștiință, acest altul nu este doar pentru ea, ci și în afara acestei relații, adică în sine: momentul adevărului. Deci, în ceea ce conștiința declară în interiorul ei ca fiind în șinele, adică adevărul, avem criteriul, pe care ea însăși îl stabilește pentru a măsura prin ea cunoașterea sa”.¹

Se vorbește aici despre cunoaștere și adevăr, dar, așa cum se preciza într-un alt context, se relevă „experiența totală pe care omul o dobândește în lume”, «experiența de adevăr» (Erfahrung von Wahrheit), de fapt «adevăru» (das Wahre) în pluralitatea acestei experiențe; de aceea, procedul hermeneutic își propune „să discearnă, oriunde s-ar întâlni, experiența de adevăr... Căci în științele spiritului se întâlnesc modalități de experiență altele decât cele ale experienței științifice, anume experiența filosofiei, experiența artei, experiența istoriei înseși”².

Demersul hermeneutic e menit să releve o particularitate a cunoașterii la nivelul unor astfel de forme de «experiențe de adevăr»: „ceea ce se transformă reține atenția mai mult decât ce rămâne”; „perspectivele oferite de experiența transformării istorice se află permanent în pericolul de a fi contorsionări vane, întrucât nesocotesc prezența ascunsă a ceea ce se perpetuează. Trăim, se pare, într-o continuă stare de surescitare a conștiinței noastre istorice”³

De aici și dificultatea sesizării momentului dobândirii adevărului. Căci «prezența ascunsă» a ceva nu-i accesibilă decât unei viziuni interpretative și comprehensive asupra

---

¹ Hegel, G.W.F., (1965), *Fenomenologia spiritului*, București, Ed. Academiei, p. 55.

² Gadamer, H., G., (1985), *Wahrheit und Methode. Grundzüge einer philosophischen Hermeneutik*, 4, Aufl., Tübingen, J.C.B. Mohr, p. XXVIII.

³ *Ibidem*, p. XIX-XX.

a ceea ce ființează istoricește într-o situație dată, viziune menită să depășească cercul aflării într-o situație dintr-un alt orizont, anume acela al conștiinței istorice.

2. Dar aflarea într-o nouă situație implică multiple dificultăți, care barează calea situării în adevăr. Căci în locul conștiinței istorice trece tot mai mult înclinația spre fragmentar și marginal, departe de ceea ce în modernitatea culturii europene centra universul valorilor: «fundamentale raționale».

Ne aflăm azi, ca «lume postmodernă», într-un alt orizont de așteptare, în care iese în relief fenomenul invers celui numit cândva de Max Weber «devrăjirea lumii» (Entzauberung der Welt), anume: revrăjirea lumii, prezentă în forme diverse ale pierderii simțului valorilor (și simțului istoric), dintre care amintim: degradarea limbajului discursului public; lipsa măsurii și a nuanței în apreciere; slabă preocupare pentru identitate și autenticitate, pentru ideal și permanențe ale istoriei; situații lipsite de conștiință valorică în comportamentul uman (individual și colectiv).

Cumva în sensul a ceea ce Nietzsche descria cândva drept „o convingere pe care nu a avut-o nicio epocă, anume că noi nu avem adevărul⁴, au apărut și persistă fenomene de îngrijorare, frământări ce denotă căutare și derută totodată. De unde „convingerea” unora că au fost trași pe sfoară, că li s-a „confiscat” ceva și, în reacție, culpabilizarea (uneori în bloc) a celorlalți.

Dar fenomenul cel mai semnificativ este cel numit (cândva, în tradițiile filosofiei valorilor) «trecere pe lângă ceva»: „Nenumărați oameni se întâlnesc cu alți oameni. Puțini sunt cei care «văd» cu adevărat, în sens valoric... Nu este chiar culmea absurdului, că fiecare știe care-i dorința celuiilalt și totuși trece mai departe, fără să vadă că un om rămâne singur cu durerea ascunsă a singurătății vieții sale?”⁵. Mai îngrijorător: „fiecare comunitate de interese își cunoaște numai țelurile proprii, trăiește numai pentru ele... Nimeni nu vrea să «privească» (valoric) marile conexiuni ale întregului... Este de mirare că într-o perioadă în care abundă adepți și conducători de partide se simte lipsa de cetățeni și oameni de stat”⁶. Ca indivizi, „trăim din senzație în senzație. Puterea de penetrație se aplatizează, sentimentul valorii se dorește în goană după senzațional”⁷.

Comentariile sunt de prisos! Parcă nu ar fi vorba doar de lumea anilor '30 ai secolului trecut! Nu ne regăsim decât cu greu, unii, poate, chiar deloc!

Este iminentă, de aceea, o nouă înscriere a comportamentului uman în sfera valorilor și structurarea acestora într-o tablă de valori aptă să ofere temeiul situării într-o viață istorică autentică.

3. Redimensionarea orizontului vieții, regenerarea morală rămân structural legate de situarea în adevăr și în orizontul conștiinței valorilor. Așa cum spunea Hegel, „omul trebuie să se cinstească pe sine și să se considere demn de ceea ce este mai înalt. Despre măreția și puterea spiritului el nu va putea niciodată să aibă gânduri destul de mari”⁸.

Desigur, criza în care ne aflăm (noi și, în diferite modalități, alte societăți din Europa de Sud-Est) produce, pe bună dreptate, nedumerire și îngrijorare, fenomene de superficialitate și marginalitate. Regăsirea a ceea ce-i autentic (omului și lumii sociale) trebuie să fie, totuși, posibilă! Dar aceasta în primul rând pe calea culturii, a promovării gustului pentru valori. Ale trecutului («tradiția») și ale prezentului!

---

⁴ Nietzsche, Fr., (1931), *Die Unschuld des Werdens. Der Nachlaß, I.*, Leipzig, p. 225.

⁵ Hartmann, N., (1935), *Ethik*, Berlin, W. De Gruyter, p. 12-13.

⁶ *Ibidem*, p. 13-14.

⁷ *Ibidem*, p. 14.

⁸ Hegel, G.W.F., (1962), *Enciclopedia științelor filosofice*, I, București, Ed. Academiei, p.36.

Poate că Hegel avea dreptate atunci când îndemna spre exemplul vechilor greci, care „și-au făcut din lumea lor o patrie proprie”, „și-au făcut din tot ce au posedat și au fost o istorie”; este ceea ce ne face „să ne simțim la noi acasă, atunci când e vorba de Greci”⁹

Evident, nu e vorba de a deveni greci! De la ei putem să învățăm însă bucuria de a trăi și încrederea în puterea spiritului. Să ne amintim îndemnul unui mare filosof, care a studiat cândva (anii '40 ai secolului 20) «criza existenței umane europene», precizând: «omenirea europeană» are «numai două căi de ieșire: sau declinul Europei în înstrăinare față de propriul său sens rațional de viață, căderea în dușmănie față de spirit și în barbarie, sau renaștere Europei din spiritul filosofiei printr-un eroism al rațiunii”¹⁰

Același autor adăuga: „pericolul cel mare care amenință Europa este oboseala. Să luptăm împotriva acestui pericol al pericolelor ca «buni europeni», animați de curajul pe care nicio luptă, chiar fără de sfârșit, nu-1 sperie”. Poate că între timp s-au adăugat și alte „pericole”, făcând astfel tot mai dificilă aflarea unei veritabile căi de ieșire!

Dacă este suficient atâta, nu avem de unde să știm! Oricum, în ceea ce privește situația noastră actuală e bine să ne amintim și de explicațiile (și îndemnurile) înaintașilor noștri: „în străduința noastră teoretică hotărâște nu atât de unde purcedem, ci unde mergem; nu atât subiectul-mijloc, cât obiectul-scop. Puterea de creație a românismului își va revărsa binefacerile nu prin searbădă copiere a curentelor de aiurea ce întrețin confuzia, ci prin energetică și lucidă realizare a bunurilor de tot felul, prin luminare până în adâncuri a răătăcirilor care pot fi foarte vechi ca și foarte noi”¹¹.

4. De fapt, hotărâtoare devine, tot mai mult, diversitatea orizontului istoric al fiecărei națiuni și culturi naționale. Fără înțelegerea acestui orizont, «modernizarea», globalizarea (ca temă a Europei de astăzi) riscă forme de organizare ce nu se vor închea (sau se vor închea cu greu!) în forme de viață care să aducă laolaltă universalitatea și specificitatea în noile instituiți valorice specifice lumii europene.

Nu este de neglijat faptul că „imaginea pe care o proiectează teoriile și modelele globaliste asupra lumii este cea a unei lumi ordonate ca un „cosmos ierarhic” (metaforă utilizată de Thomas Mann în romanul *Der Zauberberg*, 1924). „Ceea ce nu spun, sau nu doresc să spună aceste discursuri, este faptul că ordinea este în mod inerent asimetrică și că tocmai de aceea ea este departe de a oferi o bază reală pentru omogenitate sau egalitate, în contextele în care oamenii își trăiesc viețile lor... De aceea, sfârșitul teoretic al diversității, care este, totuși, o trăsătură caracteristică ireductibilă a umanității”¹².

Calea veritabilă a realizării unui echilibru (între «universal» și specific, universal-uman și național) rămâne oricând adevărul, situarea în adevăr, care aduce laolaltă înaintașii trecutul, lumea «dezlănțuită» (prezentul) și orizontul (viitorul), pe fondul conștiinței inepuizabilității domeniului însă, al posibilităților de participare și al limitelor oricărei contribuții în progresul cunoașterii umane.

Înțelepciunea celor vechi vine aici ca sfat și ca îndemn: „Foarte mult a contribuit la descoperirea adevărului cel care a sperat că acesta poate fi aflat... Așadar, înaintașii trebuie ascultați cu indulgență. Niciun lucru nu este desăvârșit de la început”, căci e vorba de un domeniu „de care oricât de mult te vei fi ocupat, se va găsi, totuși, ceva de făcut pentru orice generație”¹³

⁹ Hegel, W.F., (1963), *Prelegeri de istorie a filosofiei*, I, Ed. Academiei, p. 138, 139.

¹⁰ Husserl, E., (2003), *Die Krisis des europäischen Menschentum, und Philosophie/Criza umanității europene și filosofia*, Ed. Paideia, p. 68.

¹¹ Florian, M., (1944), *Filosofia românească*, în: *Reconstrucție filosofică*, București, Casa Scoalelor, p. 253-254.

¹² Costea, St., (2002), *Globalizarea - sfârșit al diversității în evoluția societăților contemporane*, în vol. 2001. *Umanism și educație*, Editura Universității Suceava, p. 24.

¹³ Seneca, L.A., (1981), *Scriveri filosofice alese*, antologie, prefață și tabel cronologic de E.Cizek, Editura Minerva, p. 26.

În orice lume aflată în căutarea unui nou sens al vieții este loc și pentru cei care sunt și pentru cei care vor veni de-acum înainte! Poate că „pericolul” cel mare (de care vorbea Husserl) nu este oboseala, ci blocajul comunicării, al dialogului ca deschidere spre noi orizonturi de realizare și resemnificare a valorilor umane. Poate că «cea mai bună dintre lumile posibile» (Leibniz) ar fi aceea în care cei ce vorbesc (și convorbesc) să realizeze și comunicare, și înțelegere! *Potius sevo quam nunquam* (Mai bine mai târziu decât niciodată), spunea încă Titus Livius, (Ab urbe condita).

BIBLIOGRAFIE

[1] Costea, St., (2002), *Globalizarea - sfârșit al diversității în evoluția societăților contemporane*, în vol. 2001. *Umanism și educație*, Ed. Universității Suceava, p. 24.

[2] Florian, M., (1944), *Filosofia românească*, în: *Reconstrucție filosofică*, București, Casa Scoalelor, p. 253-254.

[3] Gadamer, H., G., (1985), *Wahrheit und Methode. Grundzüge einer philosophischen Hermeneutik*, 4, Aufl., Tübingen, J.C.B. Mohr, p. XXVIII.

[4] Hartmann, N., (1935), *Ethik*, Berlin, W. De Gruyter, p. 12-13.

[5] Hegel, G.W.F., (1965), *Fenomenologia spiritului*, București, Ed. Academiei, p. 55.

[6] Hegel, G.W.F., (1962), *Enciclopedia științelor filosofice*, I, București, Ed. Academiei, p.36.

[7] Hegel, W.F., (1963), *Prelegeri de istorie a filosofiei*, I, Ed. Academiei, p. 138, 139.

[8] Husserl, E., (2003), *Die Krisis des europäischen Menschentum, und Philosophie/Criza umanității europene și filosofia*, Ed. Paideia, p. 68.

[9] Nietzsche, Fr., (1931), *Die Unschuld des Werdens. Der Nachlaß, I., Leipzig*, p. 225.

[10] Seneca, L.A., (1981), *Scrieri filosofice alese*, antologie, prefață și tabel cronologic de Cizek, E., Ed. Minerva, p. 26.